

Spaar voor €10 korting op Efteling

Deze kassa is gesloten.
We helpen u graag aan een andere kassa.

Wat kost ons eten echt?

Voedsel kost meer dan we ervoor betalen. De productie ervan gaat bijvoorbeeld gepaard met uitputting van de bodem, biodiversiteitsverlies of kinderarbeid. Een nieuwe methode moet die verborgen kosten zichtbaar maken. 'Consumenten en producenten gaan daardoor hopelijk zoeken naar meer duurzame alternatieven.'

TEKST RENÉ DIDDE FOTO HOLLANDSE HOOGTE

‘De echte prijs helpt bij het kiezen van het meest duurzame product’

Pas nog stond Willy Baltussen op de groente-afdeling in de supermarkt met een partijtje sperziebonen in zijn handen. ‘Ik hou erg van sperzieboontjes’, zegt de onderzoeker van Wageningen Economic Research. ‘Maar ze komen uit Kenia en zijn veel duurder dan Nederlandse bonen.’ Baltussen, als onderzoeker betrokken bij het project ‘Echte en Eerlijke Prijs’, wikte en woog. ‘Deze boontjes hebben natuurlijk veel vliegkilometers achter de rug dus scoren ze een dikke onvoldoende op transport en CO₂-uitstoot’, zegt hij. ‘Anderzijds heb ik het idee dat ik met mijn aankoop een beetje aan ontwikkelingshulp doe. Want ik weet dat ik Keniaanse gezinnen aan het werk help, ik weet dat er amper kinderarbeid is en de kinderen naar school kunnen.’ Baltussen weet ook dat bonen vlinderbloemigen zijn die een meststof als stikstof uit de lucht halen. Het gebruik van bestrijdingsmiddelen blijft binnen de perken en de arbeidsomstandigheden in Kenia zijn goed geregeld, zegt hij. ‘Het waterverbruik scoort vermoedelijk onvoldoende, al zal het afhangen van de regio waaruit de boontjes afkomstig zijn. En ik weet ook dat sperzieboontjes een dikke voldoende scoren op het gebied van mijn gezondheid.’

KINDERARBEID EN DIERENWELZIJN

Als het aan de Wageningse econoom ligt, is er over vier jaar een methode beschikbaar die de werkelijke prijs van sperzieboontjes en andere voedingsmiddelen aangeeft, inclusief de nu nog verborgen kosten als gevolg van bijvoorbeeld klimaatverandering, uitputting van de bodem en landgebruik, vervuiling van water en lucht en het verlies aan biodiversiteit. Ook sociale aspecten als kinderarbeid, discriminatie en dierenwelzijn moeten met die methode in de echte prijs worden verrekend. ‘Er zijn tal van verborgen kosten waarvan we de prijs in harde euro’s of dollars willen berekenen’, zegt Baltussen. ‘Hoe we het gaan communiceren weten we nog niet, maar door deze echte prijs bijvoorbeeld met een korte toelichting op het etiket te zetten, krijgt de consument inzicht in de belangrijkste verborgen kostenposten. Dit helpt bij het kiezen van het meest duurzame product.’

Producenten gaan daardoor hopelijk zoeken naar meer duurzame alternatieven.’

Wageningen Economic Research gaat in een publiek-privaat samenwerkingsverband in vier jaar tijd een methodiek ontwikkelen om een echte prijs te berekenen, die ook de verborgen kosten uitdrukt die nu buiten het economisch verkeer blijven. Hooguit worden die kosten achteraf betaald met gemeenschapsgeld, bijvoorbeeld voor klimaatmaatregelen, waterzuivering, bodemreïning, natuurherstel. Discriminatie, dierenwelzijn en kinderarbeid worden doorgaans helemaal niet gecompenseerd.

In het consortium zitten naast Wageningen Economic Research ook twee private partijen: True Price, dat als missie heeft elk product een ‘echte prijs’ te geven en de brancheorganisatie voor de biologische sector Bionext. Aan het onderzoek werken verder certificeringsinstelling stichting EKO mee, de Nederlandse Aardappel Organisatie (NAO), het Groenten-Fruithuis, de Vereniging Biologische Varkenshouders, LTO-Nederland en tenslotte Rabobank en ABN AMRO. Het onderzoek, dat ruim twee miljoen euro kost, wordt voor de helft gefinancierd door de topsector Tuinbouw en uitgangsmaterialen en de topsector Agri & Food. De andere helft is voor rekening van de deelnemers in het consortium.

CO₂-UITSTOOT

Een echte prijs vaststellen is een flinke klus. De bijdrage van de sperziebonenteelt aan klimaatverandering – inclusief het transport per vliegtuig – valt nog wel in euro’s uit de drukken. Onderzoekers kunnen uitrekenen hoeveel CO₂ met de teelt is gemoeid. Vervolgens berekenen ze de maatschappelijke kosten om deze CO₂ uit de lucht te houden of uit de lucht te halen door in de kiloprijs van de boontjes.

Dat kan ook met de kosten van bijvoorbeeld waterzuivering. Het lijkt een stuk lastiger om de maatschappelijke kosten van kinderarbeid of de intimidatie van vrouwelijke werknemers in kaart te brengen. ‘Wij brengen als onafhankelijke partij deze zaken door onderzoek in beeld’, vertelt Michel Scholte, medeoprichter en direc-

De prijs die de consument betaalt voor voedsel, omvat niet de verborgen maatschappelijk kosten, die bij de productie ontstaan, zoals biodiversiteitsverlies of bijdrage aan klimaatverandering.

teur van True Price. 'Op basis van compensatie voor schade, onderbetaling en misgelopen onderwijs of herstelkosten van trauma's schatten we de kosten die getroffen personen nodig hebben voor onderwijs, fysieke of mentale bijstand.' Dat zijn beslist geen grove schattingen, zegt Scholte. 'De conventies van bijvoorbeeld de internationale organisatie voor arbeid (ILO) worden steeds fijnmaziger. Ondernemingen krijgen wereldwijd per bedrijfstak al steeds meer voorgeschoteld hoe ze moeten presteren.'

Bavo van den Idsert, directeur van brancheorganisatie voor de biologische sector Bionext, een van de private partijen

in het consortium, verwacht dat de 'echte prijs' vooral een hulp- en communicatiemiddel kan worden om producenten en consumenten wegwijs te maken in de nu vaak verborgen kosten. 'Sinds de jaren vijftig staat de kosteneffectiviteit bij de voedselproductie voorop en is aantasting van water, bodem, natuur en klimaat eindeloos geëxternaliseerd. Het is tot nog toe steeds de maatschappij die opdraait voor de kosten als er iets moet worden schoongemaakt of hersteld. Het systeem is moordend geworden, ook voor de boeren zelf', zegt Van den Idsert, die met 25 medewerkers door campagnes en projecten biologische landbouw probeert te versterken. ➤

Hij denkt dat vooral de uitstoot van CO₂ een belangrijk onderdeel van de echte prijs zal worden. 'Anders dan dierenwelzijn of biodiversiteit is de CO₂-belasting van voedsel relatief gemakkelijk uit te rekenen. En omdat de landbouw en de voedselproductie verantwoordelijk zijn voor dertig procent van de CO₂-uitstoot in de wereld, gaat er van een CO₂-belasting op voedsel ook een belangrijke prikkel uit voor energiebesparing.'

Er zijn op het gebied van klimaatmaatregelen interessante actuele ontwikkelingen gaande in de landbouw, aldus Van den Idsert. 'Wij zijn betrokken bij 'koolstofboeren' in het veenweidegebied, die de grondwaterstand verhogen zodat er minder CO₂ vrijkomt uit de bodem. Deze boeren werken met minder eiwitrijk, meer kruidenrijk grasland wat een gezonder dieet oplevert voor de koe. Ze ploegen minder en ze brengen organisch materiaal terug in de bodem waardoor minder CO₂ ontwijkt. De boeren hebben een lagere melkproductie maar ze verdienen meer aan de biologische melk en ze besparen nu al op de kosten voor de veearts.' Om investeringen in dit soort klimaatmaatregelen overal gangbaar te krijgen, zouden alle boeren die inspanningen treffen, daarvoor beloond moeten worden, aldus Van den Idsert.

EERLIJK VERDELEN

Het consortium dat werkt aan een 'echte prijs' studeert ook op een protocol om de kosten die gemoeid zijn met een meer duurzame voedselproductie eerlijk over alle partijen in de voedselketen te verdelen. 'Die methodiek moet zorgen voor een 'eerlijke prijs', waarbij de investeringen om de verborgen kosten te verminderen eerlijk worden verdeeld over de partijen, van supermarkten, groenteboeren, importeurs, handelshuizen tot en met de koolstofboeren en speciebonentelers', legt economie-onderzoeker Baltussen uit. 'Nu worden veelal boeren aangesproken op duurzaamheidsaspecten en draaien zij op voor de kosten van ruimere en schone stallen, alternatieve gewasbescherming en energiebesparing.'

'De 'echte prijs' moet de nu nog vaak door de maatschappij betaalde kosten inzichtelijk maken en de 'eerlijke prijs' moet zorgen dat de boer ook voor zijn

WILLY BALTUSSEN

Onderzoeker Wageningen
Economic Research

MICHEL SCHOLTE

Directeur True Price

BAVO VAN DEN IDSERT

Directeur Bionext

‘De CO₂-belasting van voedsel is relatief gemakkelijk uit te rekenen’

inspanningen wordt beloond’, verduidelijkt Van den Idsert. ‘Dat lukt alleen in verbonden en verantwoorde ketens, van boer tot en met consument.’

Het investeren in duurzame productie - en dus het verlagen van de verborgen kosten - hoeft overigens niet altijd te leiden tot een duurder product, verwacht Scholte van True Price. Dat komt bijvoorbeeld doordat een boer die investeert in het gebruik van minder water of energie, ook een lagere kostprijs heeft. En soms is er interessante technologie beschikbaar waarmee verduurzaming economisch haalbaar wordt, aldus Scholte.

‘Die sperzieboontjes worden nu per vliegtuig uit Oost-Afrika getransporteerd. Maar er zullen schepen beschikbaar komen die hun vracht met zonne-energie kunnen koelen. Dat scoort niet alleen goed op klimaat, maar ook in de portemonnee van de transporteur. Vergeet niet dat het transport door de lucht op dit moment een aanzienlijk deel van de kosten van sperziebonen uitmaakt. Ik denk overigens dat het rond 2030 niet meer normaal is dat bedrijven nog met fossiele brandstoffen werken, mensen onderbetalen en kinderen inzetten. Bedrijven die dan nog zo werken, prijzen zich uit de markt.’

VLINDERSTAND

Bij LTO Nederland hoopt beleidsadviseur Klaas Johan Osinga dat het instrument een einde maakt aan de discussie over het meten van duurzaamheid. Boeren en tuinders willen volgens hem maar al te graag een bijdrage leveren aan vraagstukken als klimaat, dierenwelzijn en biodiversiteit. ‘Maar een echte en eerlijke prijs moet meer zijn dan een onkostenvergoeding’, zegt hij. ‘Het zou mooi zijn als we met de ‘echteprijsmethode’ konden uitrekenen hoeveel cent een kilo aardappelen meer zou kosten bij aantoonbare verbetering van de biodiversiteit via bijvoorbeeld de vlinderstand in de akkerrand, of van het klimaat via extra vasthouden van CO₂ in de bodem. Boeren en tuinders moeten vanuit de markt worden beloofd als ze iets doen, want boeren is een economische activiteit. Dan zal de verduurzaming van de land- en tuinbouw zeker worden bevorderd.’

Wageningen Economic Research, Bionext en True Price

menen dat de onafhankelijke, op academische kennis gestoelde tool van een ‘echte en eerlijke prijs’ een totaalbeeld levert van alle aspecten van de productie. Dit moet een open source methodiek worden, dus voor iedereen gratis beschikbaar.

In de jaren zeventig van de vorige eeuw deden economen ook pogingen om de externe kosten te internaliseren. Roefie Hueting van het Tinbergeninstituut en later het CBS werkte bijvoorbeeld aan een ‘duurzaam nationaal inkomen’ waarin de kosten voor het ‘verlies van schaarse milieufuncties’ werd verdisconteerd. Het idee brak nooit door.

KLIMAATDEBAT

Toch verwachten de consortiumleden dat de ‘eerlijke en echte prijs’ nu wel zal worden omarmd. ‘De overheid, bedrijven en ook de consumenten staan er inmiddels meer voor open’, denkt Scholte van True Price. ‘Kijk naar het klimaatdebat. De CO₂-uitstoot kent een prijskaartje voor industriële grootverbruikers in Europa. Dat speelt steeds vaker een rol in de prijs van producten en grondstoffen, dankzij diverse emissiehandelssystemen. Die worden alleen maar beter en omvangrijker. En vergeet de invloed van de technologie niet. We kunnen via satellieten en drones steeds beter meten hoeveel bomen er worden gekapt, waar natuur verloren gaat en hoeveel er wordt gespoten. Dat kunnen we steeds meer bij de ‘echte prijs’ betrekken.’

Willy Baltussen verwacht dat de methodiek ertoe zal leiden dat bedrijven en boeren zich willen onderscheiden op duurzame en eerlijke producten. ‘Dat gaat sneller en wordt meer door het publiek geaccepteerd dan wetgeving door de overheid, al kan die natuurlijk de transitie op een positieve manier sturen. De private weg van de markt is waarschijnlijk de snelste manier voor verduurzaming. Bewuste consumenten maken dat boeren en supermarkten en andere spelers zoals transporteurs over de streep worden getrokken. Een ‘echte’ prijs met een ‘eerlijk’ verdeelde winstmarge is de beloning.’ ■

www.wur.nl/echteenerlijkeprijs